

Asia: VN/8233/2021

Kansallinen kemikaaliohjelma

Yleinen lausunto

Voitte tässä lausua yleisesti kansallisesta kemikaaliohjelmasta.

Kemianteollisuus kiittää mahdollisuudesta lausua luonnoksesta kansalliseksi kemikaaliohjelmaksi.

Kemikaaliohjelman luonnos on kemikaalitiedon ja sääntelyn osalta erittäin mittava paketti. Jopa niin mittava, että kokonaiskuva jää osin epäselväksi; missä kemikaalihallinnan osa-alueissa Suomi on onnistunut, ja mille alueille fokus tulisi ohjelman kaudella vuoteen 2035 suunnata.

Kemianteollisuus ry katsoo, että toimintaympäristön muuttuessa ohjelma tulisi kytkeä osaksi suurempia kysymyksiä, miten Suomi tukee kemikaalipolitiikalla ilmastonmuutoksen torjunnan ja kiertotalouden toteutumista. Vihreän siirtymän mahdollistamiseksi ohjelmassa tulisi riskinhallinnan ohella tarkastella, miten Suomi ja EU pystyvät houkuttelemaan kemian alan toimijoita esimerkiksi akkuarvoketjuun, uusiutuviin polttoaineisiin ja kiertotalouteen liittyen. Myös osaamiseen ja koulutukseen liittyvät toimet olisivat tärkeitä pitkän tähtäimen kilpailukyvyn, kemian tuottamien ratkaisujen ja innovaatioiden, tutkimuksen, laadukkaan viranomaistoiminnan ja turvallisuuden kannalta. Mikäli emme pysty näillä kilpailutekijöillä saamaan kemian alan investointeja EU:hun, talouden ja huoltovarmuuden haasteiden lisäksi myös kemikaaliturvallisuuden ylläpito vaikeutuu, kun riippuvuus tuontituotteista lisääntyy.

Suomen kannalta tärkeimpien toimien priorisointi on välttämätöntä resurssien näkökulmasta. Henkilö- ja muut resurssit eivät riitä ohjelman sisältämien yli 100 toimen toteuttamiseksi. Olemassa olevan lainsäädännön toimeenpano ja sen edellyttämät menettelyt sekä esimerkiksi EU:n kemikaalistrategiasta seuraavat toimet sitovat käytettävissä olevat viranomaisresurssit lähes täysin. Samalla tulee huolehtia, että säädösten toimeenpanon tukemiseen, niistä tiedottamiseen sekä yritysten ja valvontaviranomaisten kouluttamiseen eri menettelyihin ja työkaluihin löytyy myös viranomaisresursseja.

Kokonaan oma lukunsa on säädösten valvonta ja esimerkiksi luvituksen sujuvoittamiseen liittyvät resurssitarpeet. Monipuolisten ja järjestelmällisesti lisääntyvien kemikaalisäädösten valvonta edellyttää korkeaa osaamista myös valvoilta ja luvittavilta viranomaisilta. Viranomaisilla olisi oltava

mahdollisuuksia tukea esim. PK-yrityksiä velvoitteiden minimitason saavuttamisessa, samalla kun valvonnan yhteydessä selkeät laiminlyönnit karsitaan ja sanktioidaan. Tämän asiantuntemuksen varmistamiseksi voisi koulutuksen ja resurssoinnin lisäksi tarkastella valvonnan erilaisia organisoimisen malleja. Olisiko keskitetty valvonta esimerkiksi joissain tehokkaampi tapa kuin kuntien tai alueiden tekemä?

Kemikaaliohjelman yhtenä tavoitteena tulisi olla selkeämpi ja yksinkertaisempi sääntely. Pienten ja keskusurten yritysten on erittäin vaikea seurata mitä vaatimuksia on tulossa ja miten niistä on ohjeistettu esimerkiksi Euroopan kemikaaliviraston verkkosivuilla. EU:n kemikaalistrategian myötä on parin vuoden sisään odotettavissa uusien säädösten ja -tulkintojen vyöry, jonka toimeenpano kestää pitkälti kemikaaliohjelman aikajänteen puoleenväliin. Säädösten toimivuus ja selkeys ratkaisee, miten hyvin yritykset ja viranomaiset tästä urakasta selviävät.

Ohjelman sirpaleisuutta voisi vähentää toteamalla yleisessä osuudessa EU:n säädösten toimeenpanon, EU- sekä kansainvälisiin yhteistyöverkostoihin osallistumisen tärkeyden, eri säädösten mukaisten menettelyjen yleisen tehostamistarpeen ja muut "normaaliin virkатыöhön" liittyvät toimet ja jättää näitä koskevat suositukset vähemmälle itse suositusten luettelossa.

Johdanto

Voitte tässä lausua luvusta 1: Johdanto

Johdanto-osa antaa työsuojelu-, ympäristönsuojelu- ja kemikaalisäätelyä ja menettelyitä tuntemattomalle melko synkän kuvan kemikaalihallinnan tilanteesta. Vuosikymmenten työtä ja tuloksia eri sektoreiden lainsäädännön, tutkimuksen, omaehtoisten toimien, valvonnan tai aiempien kemikaaliohjelmien puitteissa ei ole pyritty tunnistamaan. Kemikaalien hallinta näyttäytyy melko kontrolloimattomana (s. 4: saastuminen on Suomessa tasolla, joka vaarantaa luonnon ekosysteemit ja ihmisen terveyden; sitovien raja-arvojen puutteen takia työperäisiä kuolemantapauksia tapahtuu ja ne olisi minimoitava).

Johdannossa voisi kuvata Suomen vahvuuksia kemiassa ja siihen liittyvissä aloissa sekä millaisen tehtävä- ja toimijakentän puitteissa tulevaisuuden ratkaisuja, investointeja ja innovaatioita haetaan. Suomen kemian alan tutkimuksesta ja sen tuottamista sovelluksista voisi esitellä monia hyviä esimerkkejä, mm. nanoteknologiaan liittyen. Kemian alan koulutukseen, osaamiseen ja vetovoimaan panostaminen on edellytys alan yritysten, tutkimuksen, viranomaistoiminnan ja palveluntarjoajien tulevaisuuden menestymiselle.

Ohjelmaluonnoksessa termejä kemikaali, haitallinen aine ja vaarallinen aine käytetään lähes toistensa synonyymeinä. Luettavuuden takia ei kannattane tavoitella säädöksissä käytettyjä tarkkoja määritelmiä eri termeille, mutta alaa tuntemattomalle lukijalle olisi johdannossa hyvä avata termien merkitystä yleisellä tasolla ja sitä, miten nämä liittyvät käytännön toimintaan, kuten esimerkiksi että

vaaraluokituksella kerrotaan aineen ominaisuuksista, jotta sitä voidaan käyttää turvallisesti. Tämän lisäksi ohjelman tekstit tulisi käytettyjen termien osalta käydä läpi ja korjata. Lukijaa voisi myös auttaa, jos kemikaaliksi tunnistetaan myös arkiset aineet ilmasta ja vedestä, lääkkeistä ja elintarvikkeista lähtien.

Kemikaalit ympärillämme

Voitte tässä lausua luvusta 2: Kemikaalit ympärillämme

-

Tavoitteet ja toimenpiteet

Voitte tässä lausua luvusta 3: tavoitteet ja toimenpiteet

Kohdassa on todettu hyvä lähtökohta, että kun kemikaaliohjelma uusitaan, on tarpeen huomioida muutokset toimintaympäristössä

Terveyden- ja ympäristönsuojelu haitallisilta kemikaaleilta

Voitte tässä lausua luvusta 3.1: Terveyden ja ympäristönsuojelu haitallisilta kemikaaleilta. Pyydämme erityisesti huomioitanne toimenpiteiden priorisointiin ja aikatauluttamiseen vuosille 2022-2035. Lisäksi pyydämme organisaationne osalta ottamaan kantaa haluatteko mukaan/pois tiettyyn toimenpiteeseen ja olisiko organisaationne kiinnostunut ottamaan kansallista koordinaativastuuta toimenpiteestä.

Otsikon alle on lueteltu lukuisia toimia, joista monet ovat jo säädösten velvoittamana tai aiemmin tehtyjen linjausten mukaan tehty tai työn alla. Näitä toimia voisi todeta leipätekstissä ja jättää niitä selkeyden vuoksi pois itse toimenpiteistä. Voi myös syntyä vaikutelma, että aiheet ovat uusia kemikaalihallinnan piirissä, tai että näihin tulee kokonaan uudenlainen lähestyminen. (Esimerkiksi kemikaalitiedoista ympäristöluvassa ja -valvonnassa on 2020-2021 saatu uusia työkaluja ja tuoreita ohjeita, onko odotettavissa samaan tavoitteeseen uusia toimia ennen kuin edellisten hyötyjä on arvioitu?).

Uudet kirjaukset esimerkiksi ympäristötaakka-mittaristosta on tehty melko yleisellä tasolla, joten niitä on vaikea kommentoida. Toimia kannattaa pohtia hyödyllisyyden näkökulmasta, sillä nyt jää epäselväksi, minkä ongelman esimerkiksi mittaristo ratkaisee.

Turvallinen kiertotalous ja kestävä kemia

Voitte tässä lausua luvusta 3.2: Turvallinen kiertotalous ja kestävä kemia. Pyydämme erityisesti huomioitanne toimenpiteiden priorisointiin ja aikatauluttamiseen vuosille 2022-2035. Lisäksi pyydämme organisaationne osalta ottamaan kantaa haluatteko mukaan/pois tiettyyn toimenpiteeseen ja olisiko organisaationne kiinnostunut ottamaan kansallista koordinaativastuuta toimenpiteestä.

Maapallon resurssien riittävyyden kannalta keskeiseen kiertotalouteen otetaan ohjelmassa yllättävän ongelmalähtöinen ja lisäsääntelyä painottava näkökulma. Kierrätettyjen materiaalien

kilpailuasemaa neitseellisiin raaka-aineisiin nähden tulisi mieluummin parantaa kuin hankaloittaa. Tulkitsemme erittäin kannatettavan jäte-tuotesäädösten yhteensovittamisen tukevan tätä tavoitetta. Kiertotalouden suosituksia ja säädöksiä laadittaessa tarvitaan selkeyttä myös eri tavoitteiden välillä, esimerkiksi kierrätetyn materiaalin tuottaminen voi olla energiasäästävempää kuin neitseellisen materiaalin.

Haitallisten aineiden (tässä yhteydessä oikeampi termi olisi varmaankin kiellettyjen ja rajoitettujen aineiden) tunnistamiseen ja poistamiseen materiaalikierron on lukuisia toimenpide-ehdotuksia. Ongelman suuruutta olisi tarpeen taustoittaa tekstissä, miten suuri osa uusiomateriaaleista valmistettuja tuotteita sisältää kiellettyjä tai rajoitettuja aineita? Ovatko näin monet toimet tarpeen? Kemianteollisuuden näkökulmasta kierrotalouden toimijoiden velvoitteet työntekijöiden ja ympäristön suojeluun ovat samat tai jopa tiukemmat kuin muidenkin toiminnanharjoittajien. Myös tuotteita koskevat samat turvallisuusvaatimukset. Mikäli vaatimuksista poiketaan, viranomaiset voivat nykykäytännöllä puuttua tilanteeseen. Tiedossamme ei ole, että kotimaisessa yritysmaailmassa toiminnassa tuotetuissa kierrotalouden tuotteissa olisi ollut säädösten vastaisia epäpuhtauksia merkittäviä määriä. Maahantuoduissa tuotteissa kyse on nähdäksemme samankaltaisesta valvonnasta kuin muidenkin tuotteiden osalta, siihen toki työkaluja ja menettelyjä on hyvä kehittää lisää. Kuluttajien oma, esimerkiksi harrastustoiminnassa tapahtuva materiaalien uusiokäyttö voisi kaivata ohjeistusta, mutta ei ehkä ohjelmassa esitettyjä monia toimia.

Tietoon pohjautuva päätöksenteko

Voitte tässä lausua luvusta 3.3: Tietoon pohjautuva päätöksenteko. Pyydämme erityisesti huomioitanne toimenpiteiden priorisointiin ja aikatauluttamiseen vuosille 2022-2035. Lisäksi pyydämme organisaationne osalta ottamaan kantaa haluatteko mukaan/pois tiettyyn toimenpiteeseen ja olisiko organisaationne kiinnostunut ottamaan kansallista koordinaatiovastuuta toimenpiteestä.

Uuden kemikaalifoorumin perustaminen on erinomainen esitys. Yrityksiä, tutkimusyhteisöjä, viranomaisia ja muita sidosryhmiä yhdistävä foorumi parantaa tiedon tasoa kaikilla toimijoilla ja on omiaan lisäämään muutakin yhteistyötä kemikaaliturvallisuuden parantamiseksi.

Esitämme uutena toimenpiteenä kemian alan koulutukseen ja osaamiseen liittyvää yhteistyötä. Ensimmäisenä konkreettisenä yhteistyötoimena ehdotamme yliopistoille ja korkeakouluille tehdyn, mutta myös muille tahoille avoimen, kemikaalisäädösten vaatimuksista kertovan kurssin jatkopäivitysten ja ylläpidon hoitamisen yhteistyönä yritysten, viranomaisten, tutkimuslaitosten ja korkeakoulujen kesken.

Kannatamme myös esityksiä tunnistaa säädösten väliset rajapinnat, poistaa esteet eri säädösalueiden väliltä sekä lisätä viranomaisten välistä yhteistyötä mm. valvonnassa. Eri lainsäädäntöjen termistön ja niiden tulkintojen yhdenmukaistaminen on hyödyllinen osa tätä yhteistyötä.

Kansainvälinen ja EU-yhteistyö kemikaaliturvallisuuden parantamiseksi

Voitte tässä lausua luvusta 3.4: Kansainvälinen ja EU-yhteistyö kemikaaliturvallisuuden parantamiseksi. Pyydämme erityisesti huomioitanne toimenpiteiden priorisointiin ja aikatauluttamiseen vuosille 2022-2035. Lisäksi pyydämme organisaationne osalta ottamaan kantaa haluatteko mukaan/pois tiettyyn toimenpiteeseen ja olisiko organisaationne kiinnostunut ottamaan kansallista koordinaatiovastuuta toimenpiteestä.

Kannatamme säädösten vaikutusten arviointia koskevia ehdotuksia.

Suomi on ollut aktiivinen kansainvälisesti harmonisoidun kemikaalien luokitusjärjestelmän rakentaja ja tukija. Myös muissa kansainvälisissä hankkeissa, kuten SAICM ja OECD-yhteistyö, GHS-järjestelmä muodostaa hyvän pohjan. Pidämme tärkeänä, että Suomessa ja kemikaaliohjelmassa tunnistetaan GHS:n merkitys ja sitoutuminen sen ylläpitoon. Mikäli EU järjestelmän vahvana tukijana irtautuu GHS-järjestelmän yhdenmukaisuudesta, sen houkuttelevuus muille alueille voi vaarantua.

Viestintä ja koulutus parantavat kemikaaliturvallisuutta

Voitte tässä lausua luvusta 3.5: Viestintä ja koulutus parantavat kemikaaliturvallisuutta. Pyydämme erityisesti huomioitanne toimenpiteiden priorisointiin ja aikatauluttamiseen vuosille 2022-2035. Lisäksi pyydämme organisaationne osalta ottamaan kantaa haluatteko mukaan/pois tiettyyn toimenpiteeseen ja olisiko organisaationne kiinnostunut ottamaan kansallista koordinaatiovastuuta toimenpiteestä.

-

Tietoiskut ja -laatikot

Voitte tässä lausua luvusta 4: tieto-iskuista- ja laatiokoista.

-

Kemikaaliohjelman vaikuttavuuden seuranta

Voitte tässä lausua luvusta 5: Kemikaaliohjelman vaikuttavuuden seuranta.

Edellisen kemikaaliohjelmien toteutumisesta ei vielä ole koostettu yhteenvetoa. Uuden ohjelman vaikuttavuuden arviointi on tarpeellista, mutta ehdotetut indikaattorit tarvitsisivat pohjaksi nykytilan arviointia.

Irpola Eliisa
Kemianteollisuus ry